

Uchwała z dnia 12 kwietnia 2000 r.

III ZP 4/00

Przewodniczący: SSN Teresa Romer, Sędziowie SN: Beata Gudowska (sprawozdawca), Roman Kuczyński.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, w sprawie z wniosku „K.” Spółki Cywilnej w Ł. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Ł. o wysokość składek, po rozpoznaniu na posiedzeniu jawnym dnia 12 kwietnia 2000 r. zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Łodzi postanowieniem z dnia 21 grudnia 1999 r. [...] do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 KPC

Czy pod pojęciem ekwiwalentu za niewykorzystane dni wolne od pracy, o którym mowa w § 7 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm. - w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 1997 r.) należy rozumieć pełny dochód pracownika uzyskany za pracę świadczoną w dni wolne od pracy, tj. normalne wynagrodzenie wraz ze 100% dodatkiem za pracę w niedziele lub święta (art. 134 KP), czy też jedynie dodatek w wysokości 100% wynagrodzenia przewidziany w art. 134 § 1 pkt 2 Kodeksu pracy ?

podjął następującą uchwałę:

Pod pojęciem ekwiwalentu za niewykorzystane dni wolne od pracy, o którym mowa w § 7 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, oraz rozliczania składek, świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm. – w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 czerwca 1997 r.) należy rozumieć dodatek w wysokości 100% wynagrodzenia, przewidziany w art. 134 § 1 pkt 2 Kodeksu pracy.

Uzasadnienie

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Ł. zobowiązał spółkę cywilną "K." do odprowadzenia składki na ubezpieczenie społeczne od wypłaconego pracownikowi wynagrodzenia za pracę w dniach wolnych od pracy, z pominięciem tylko tej jego części, która stanowi 100 % dodatek do tego wynagrodzenia. Powołując się na przepis § 7 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.), organ ubezpieczeń społecznych twierdził, że nieobjętym składką ekwiwalentem za niewykorzystane dni wolne od pracy nie jest - jak utrzymywał ubezpieczony - pełne wynagrodzenie za pracę w dniu wolnym, ale tylko ta jego część, która przysługuje w zamian za rezygnację z przysługującego innego dnia wolnego.

W odwołaniu od decyzji z dnia 21 października 1998 r. spółka wносиła o jej zmianę, twierdząc, że wynagrodzenie za pracę w dniu wolnym, obliczane jak za pracę w godzinach nadliczbowych, stanowi wyodrębniony rodzaj wynagrodzeń, określanych zgodnie z przepisem art. 134 KP jako ekwiwalent, więc nie stanowi ono w całości podstawy obliczenia składki na ubezpieczenie społeczne.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z dnia 4 kwietnia 1999 r. odwołanie uwzględnił. Sąd pierwszej instancji zmienił zaskarżoną decyzję, ustalając brak obowiązku opłacenia żądanych przez ZUS składek, albowiem uznał, że użyte w § 7 ust. 1 pkt 3 cytowanego rozporządzenia określenie "ekwiwalent" obejmuje niepodzielnie wynagrodzenie za pracę w dniu wolnym oraz dodatek równy 100 % tego wynagrodzenia.

Rozpoznając apelację od tego wyroku, wniesioną przez Oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, opartą na zarzucie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię pojęcia "ekwiwalent", Sąd Apelacyjny w Łodzi powziął istotną wątpliwość w tej kwestii i przedstawił - w trybie art. 390 KPC - do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne przytoczone w sentencji uchwały.

Sąd Apelacyjny wskazał w nim, że praca w niedziele, święta i inne dni od pracy wolne wynagradzana jest jak praca w godzinach nadliczbowych następujących po dwu jej godzinach, co oznacza, że przysługuje za nią oprócz normalnego wynag-

rodzenia dodatek równy temu wynagrodzeniu (art. 134 § 1 pkt 2 KP) i że jest opłacana podwójnie. Sąd drugiej instancji wskazał, że przepisy prawa pracy nie posługują się pojęciem ekwiwalentu za inny dzień wolny, a jego wykładnia w sferze prawa ubezpieczeń społecznych pozwala na przyjęcie, że chodzi o równowartość pełnego wynagrodzenia za pracę w wolnym dniu, a więc "wynagrodzenia stosownego". Z tego powodu Sąd skłaniał się do poglądu, że zwolniona od składki, jako ekwiwalent, jest pełna płaca pracownika wykonującego pracę w dniu wolnym. Do postawienia pytania skłoniła jednak Sąd Apelacyjny konstatacja, że zgodnie z treścią art. 134 § 2 KP pracownikowi nie przysługuje część tego wynagrodzenia, jeżeli nie skorzystał z propozycji udzielenia mu innego dnia wolnego od pracy, i że w takim przypadku za pracę w dniu świątecznym uzyskuje wynagrodzenie jak w innym dniu tygodnia. Przypuścił Sąd zatem, że zwolniony od składki może być tylko ten element uzupełniający, czyli dodatek w wysokości 100 % wynagrodzenia.

Prokurator Generalny wniósł o udzielenie odpowiedzi zgodnej z interpretacją pojęcia omawianego ekwiwalentu jako pełnego dochodu pracownika (wynagrodzenia uzupełnionego 100 % dodatkiem) uzyskanego za pracę świadczoną w dniu wolnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawione zagadnienie dotyczy kwestii związanych z wyjątkowym - w świetle przepisu art. 139 KP - regulowaniem w stosunkach między pracownikami i pracodawcami zasad wykonywania pracy w dni od pracy wolne (niedziele, święta oraz dodatkowe dni wolne od pracy). Chodzi o niezgodne z regułą art. 140 KP wypłacanie za pracę w tych dniach wynagrodzenia w miejsce udzielania innego dnia wolnego, wynikające zwykle z inicjatywy pracowników, którzy - jeżeli skorzystają z innego dnia wolnego - w przypadku przepracowania niedzieli, święta lub innego dnia wolnego od pracy nie uzyskują za pracę w takim dniu, oprócz normalnego wynagrodzenia, dodatku w wysokości 100 % wynagrodzenia wynikającego z osobistego zaszerogowania (art. 134 § 2 KP).

Na gruncie regulacji prawnej dotyczącej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, w szczególności wyłączeń z obowiązku opłacania składki, istotne jest, czy pracodawca korzystający z pracy swych pracowników w dniach ustawowo wolnych bez udzielenia innego dnia wolnego obowiązany jest do opłacania składek od wypłaconego za tę pracę wynagrodzenia w całości, czy tylko od tej czę-

ści, którą można nazwać ekwiwalentem, o którym mowa w § 7 ust. 1 pkt 3 cytowanego rozporządzenia.

W tym miejscu konieczna jest uwaga, że omawiany przepis nie stanowi o wynagrodzeniu za pracę w dniach wolnych, ale dotyczy ekwiwalentów za niewykorzystany urlop wypoczynkowy. Należało wobec tego założyć, że Sąd drugiej instancji, sugerując się stanowiskiem Ministerstwa Pracy i Polityki Socjalnej wyrażonym w piśmie z dnia 28 lipca 1992 r., PP 024- 642/92, odnoszącym pojęcie ekwiwalentu, o którym mowa w przepisie § 7 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia do dodatku w wysokości 100 % wynagrodzenia za pracę w dni wolne, przyjął rozszerzającą interpretację tego pojęcia. Jest to interpretacja uprawniona nie tylko z tego względu, że uznał ją za obowiązującą organ ubezpieczeń społecznych, ale również dlatego, że tak w przypadku ekwiwalentu za niewykorzystany urlop, jak dodatku do wynagrodzenia za pracę w dniu wolnym, chodzi o rezygnację - w zamian za wynagrodzenie - z wykorzystania możliwości powstrzymania się od pracy i wypoczynku.

Skoro wynagrodzenia te są funkcjonalnie podobne, a ponadto regulowane tymi samymi przepisami Kodeksu pracy, to przy rozstrzygnięciu postawionego pytania pomocne są poglądy Sądu Najwyższego wyrażone na tle sporów o składki od ekwiwalentu za niewykorzystany urlop. Szczególnie ważne jest stwierdzenie, że o zwolnieniu od składki decyduje to, iż konkretne świadczenie pracodawcy nie stanowi wynagrodzenia za pracę (por. wyrok z dnia 6 listopada 1998 r., III ZP 33/98, OSNAPiUS 1999 nr 23, poz. 761 oraz wyrok z dnia 17 kwietnia 1997 r., II UKN 96/97, OSNAPiUS 1998 nr 3, poz. 98; uchwałę z dnia 2 czerwca 1995 r., II UZP 4/95, OSNAPiUS 1995 nr 23, poz. 293; uchwałę z dnia 28 listopada 1997 r., III PZP 33/97, OSNAPiUS 1998 nr 12, poz. 336; wyrok z dnia 3 października 1997 r., II UKN 283/97, OSNAPiUS 1998 nr 15, poz. 458 oraz wyrok z dnia 13 stycznia 1998 r., II UKN 436/97, OSNAPiUS 1998 nr 24, poz. 718). Jest to pogląd dlatego istotny, że wynagrodzenie za pracę w godzinach nadliczbowych przypadających w niedziele lub święta składa się z dwu części - wynagrodzenia za pracę według stawki wynikającej z osobistego zaszeregowania, a oprócz niego z dodatku w wysokości 100 % tego wynagrodzenia (przysługującego tylko w razie rezygnacji z innego dnia wolnego), z czego wynika, że dodatek ten nie jest wynagrodzeniem za pracę, lecz odpłatą za rezygnację z przysługującego innego dnia wolnego.

Ta konstatacja rozstrzyga w zasadzie wystarczająco postawioną kwestię w tym kierunku, że jakkolwiek nie należy odrzucać poglądu Sądu drugiej instancji o

ekwiwalentności słusznego (pełnego) wynagrodzenia, to dla ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne znaczenie tego określenia sprowadza się wyłącznie do tej części wynagrodzenia, która nie stanowi ekwiwalentu za pracę, ale stanowi ekwiwalent za rezygnację z możliwości jej niewykonywania. Zgodzić natomiast należy się w pełni z poglądem tego Sądu wyrażonym w kontekście regulacji art. 134 § 1 pkt 2 oraz § 2 KP. Jeżeli bowiem pracownik oświadcza pracodawcy, że zamierza skorzystać w zmian za pracę w dniu świątecznym z innego dnia wolnego, to uzyskuje wynagrodzenie za pracę w takim dniu, jak w każdym innym dniu tygodnia, a wynagrodzenie z dodatkiem tylko wówczas, gdy z dnia wolnego rezygnuje. Wobec tego ekwiwalentem za niewykorzystany dzień wolny jest tylko ten dodatek, i tego dotyczy przepis § 7 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia, pomijający w swej treści objęte ust. 1 tego paragrafu wygrodenia.

Tak rozumiejąc omawiany przepis i kładąc nacisk na jego wyjątkowy charakter, wykluczający interpretację rozszerzającą, Sąd Najwyższy w odpowiedzi na przedstawione pytanie, uznając, że chodzi w nim o tę wartość, którą pracodawca oferuje pracownikowi jako odpłatę za rezygnację z dnia wolnego od pracy, a nie wynagrodzenie za pracę, udzielił odpowiedzi, jak w sentencji uchwały.

=====